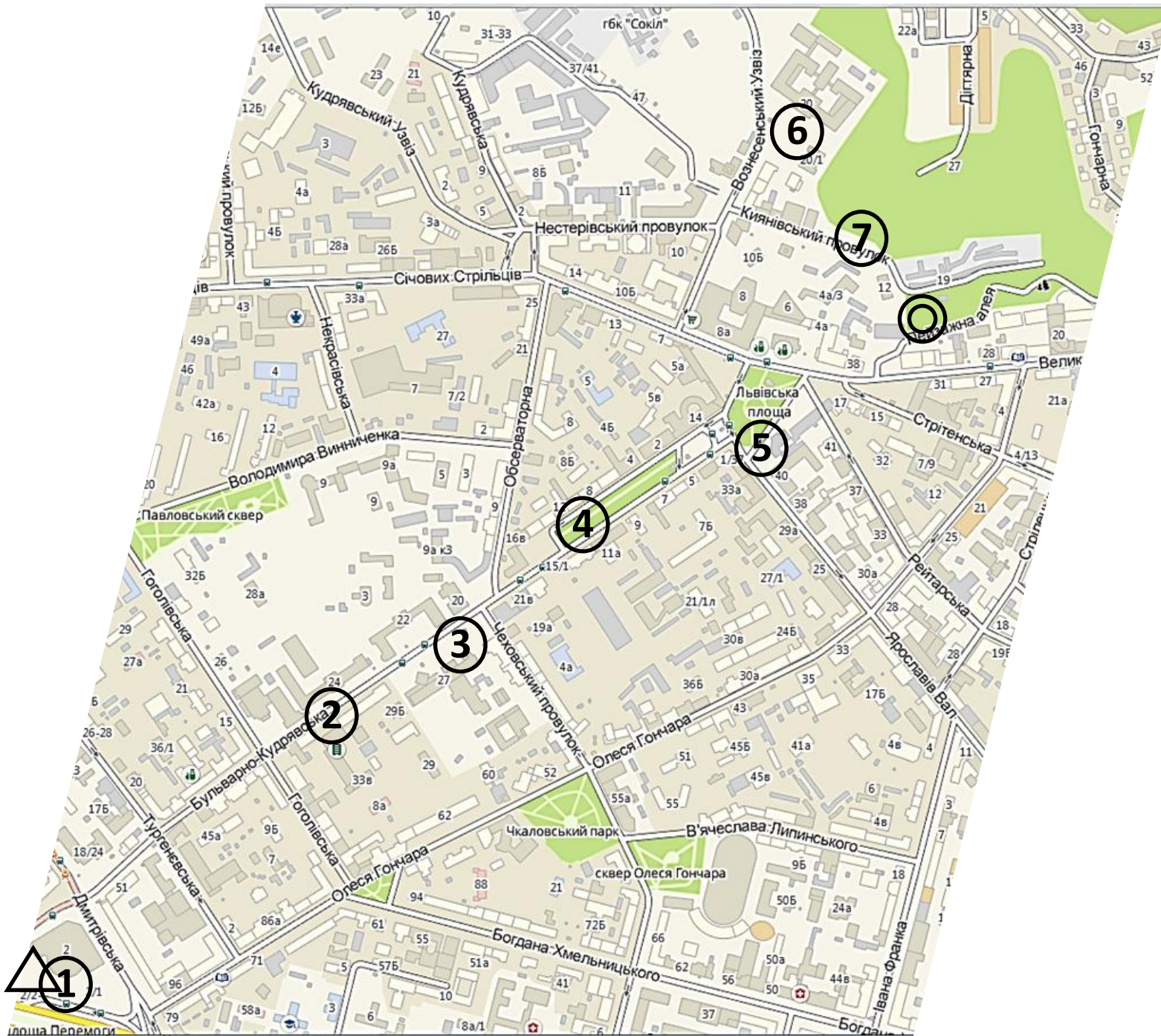

МІСЬКА АКЦІЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ М. КИЄВА
«ПІЗНАЙ СВІЙ КРАЙ -
ПІЗНАЙ СЕБЕ»

П'ятнадцятий етап:

реєстрація учасників Акції

екскурсійні об'єкти

фініш

1 Національний цирк України, площа Перемоги, 2

Площа Перемоги – одна з найвідоміших у Києві, завдяки розташованим на ній спорудам – Національному цирку України, першому київському шопінг-молу «Україна» та обеліску Вічної Слави. Площа є важливою транспортною розв'язкою, яку перетинають бульвар Тараса Шевченка та проспект Перемоги, а також низка інших центральних вулиць. Площа з'явилась на початку ХІХ ст. і називалась вона Галицькою або Галицький ринок – це була околиця міста Києва від якої пролягала дорога на Західну Україну (Галицький шлях). У лютому 1858 року Київський генерал-губернатор Іларіон Васильчиков, своїм розпорядженням дозволив проводити на площі публічну торгівлю щовівторка, щочетверга та щоп'ятниці. Крім офіційної назви, площа мала і неофіційну – Єврейський базар або Євбаз, оскільки основна маса продавців, що торгувала різноманітним крамом була єврейської національності.

Популярність ринку зростала з кожним роком, особливо, коли у 1870 році недалеко від нього провели залізничну колію та збудували залізничний вокзал, а у 80-ті роки ХІХ ст. до ринку простягались і трамвайні колії. У всіх прилеглих дво- та триповерхових будинках відкривались невеличкі крамниці, що торгували найрізноманітнішим крамом. Ринок проіснував майже 100 років, у 1946 році, в зв'язку з післявоєнним покращенням архітектурного вигляду міста, ринок офіційно ліквідовано.

В 1867 році київською владою було прийнято рішення про будівництво в районі Галицької площі Іоано-Златоустівської церкви. Це була своєрідна та унікальна споруда. Київський генерал-губернатор О.Безак запропонував зробити сміливий експеримент – побудувати церкву із заліза, що у подальшому дозволило б поставити виробництво на конвеєр.

Чавунні частини церкви були виготовлені на заводі у Санкт-Петербурзі під керівництвом інженера Ніккельса. У Києві «збіркою» церкви керували архітектори Микола Юргенс та Михайло Іконніков. Конструкція церкви важила понад 85 тон, а саме виробництво та встановлення церкви коштувало понад 80 тис. карбованців. Чавунна церква у псевдо-руському стилі була освячена 16 серпня 1871 року. Ще однією особливістю церкви був її невеликий розмір – 28 метрів завширшки та 13 метрів у висоту.

Через деякий час стало зрозуміло, що «Залізна церква», такою була її народна назва, має низку недоліків. Влітку у церкві було гаряче і задушливо, а взимку – дуже холодно, крім того, через брак вентиляції храм став вкриватися пліснявою. Проте цей факт не вплинув на кількість парафіян храму – близько 3000 осіб, ця кількість пояснюється густонаселеним районом навколо тодішньої Галицької площі (376 будинків та майже 7000 осіб).

Доля церкви була вирішена з приходом комуністичної влади – у 1934 її розібрали, пояснюючи тим, що вона заважала реконструкції трамвайної колії.

На трикутному майданчику де розташовувалась Іоано-Златоустівська церква у 1960 році був збудований Український республіканський державний цирк (архітектор В. Жуков). Він є найбільшим в країні, зала цирку може вмістити близько 2000 глядачів. При ньому створено музей циркового мистецтва.

Ще одною сакральною спорудою, яка знаходилась неподалік від площі, була Галицька синагога (вул. Жилянська, 97). Синагога споруджена в 1909-1910 рр., біля Євбазу, на кошти «Галицького єврейського товариства», з 20-х років ХХ ст. діяла

під назвою «Бейс Яков» (сини Якова). У 30-х роках вона була закрита і передана у власність заводу «Трансигнал», який перебудував її під їдальню. У 1999 році, за наказом Президента України, споруда була повернена єврейській спільноті, наразі там знаходиться одна з найкращих в Києві бібліотек юдаїки та діюча синагога.

В 1952 році назва Галицька площа була змінена на Площу Перемоги. Нині посередині площі височіє 43-метровий обеліск «Місту-герою Києву» (арх. В. Лашко та Л. Семенюк), встановлений у 1982 році на честь величезного внеску киян у справу перемоги над нацистськими окупаційними військами. Обеліск облицьовано білим мармуром, увічнено золотою зіркою.

Навпроти цирку міститься один з найбільших торговельних закладів м. Києва – шопінг-молл «Україна» з загальною площею приміщень понад 12 тис. кв.м., збудований у 1960-1966 рр. та реконструюваний на початку 2000-х.

② **Вулиця Бульварно-Кудрявська № № 24, 26.**

Вулиця, на якій ми зараз знаходимося, виникла у 30-х роках ХІХ століття і отримала назву Бульварно-Кудрявської. Так вулиця називалася до 1919 року, потім деякий час мала назву ім. Євгена Нероновича.

З 1923 по 1937 рік вулиця мала назву Хрещатик, а Хрещатик у цей час мав назву «Вулиця імені Вацлава Воровського»

З листопада 2014 року вулиці повернули історичну назву – Бульварно-Кудрявська.

Правий бік вулиці був зайнятий переважно громадськими спорудами: тут містилися університетська обсерваторія, жіноча торговельна школа, депо вільної пожежної дружини (не збереглося), амбулаторія дитячої лікарні (№20), Народна аудиторія (№26), корпус Комерційного училища (№24).

«З Сінного базару вело дві вулиці: Бульварно-Кудрявська вниз до Жидівського базару, власне, вулицею вона була лише з одного боку, де в просторих садах стояли панські осторонці, а з іншого боку були лише неурегульовані гори, де за високими деревами видно було вершок метеорологічної обсерваторії; садів там не було, як не було тоді й пізніших провулків».

Історія вулиці зв'язана з утворенням і діяльністю в Києві товариства «Просвіта», діячі якого мешкали в будинках на Воровського, №№ 8,10.

Забудова вулиці почалась у 1870-х роках, до речі, збереглося кілька тих перших споруд. Потім настала доба «будівельних лихоманок», які охопили весь Київ. Упродовж короткого часу – від другої половини 1890-х років до початку 1910-х – Бульварно-Кудрявська заповнилася щільною забудовою, подекуди у два ряди. Здебільшого то були прибуткові житлові будинки, але особливою прикметою вулиці стали споруди громадського призначення, переважно освітянського. В архітектурному обличчі вулиці відбилосся чимало течій – від пізнього класицизму, неоготики, неоренесансу, історизму, декоративного та раціонального модерну, конструктивізму аж до новітнього індустріального стилю початку ХХІ століття.

На цій вулиці ви познайомитися з різними архітектурними стилями. Архітектурне оздоблення київських будинків витримувалося, насамперед, у руслі відповідних загальноєвропейських уподобань і смаків доби. Однак існували й суто місцеві, київські особливості, що завжди підкреслювалося всіма, хто торкався цієї теми. «Відмінна й властива тільки одному Києву риса цих будівель, - писав С.Богуславський 1913 року, - славнозвісна київська світло-жовта цегла, що

виробляється на місцевих заводах. Більшість будинків, споруджених з цієї цегли, рідко фарбуються, ще рідше тинкуються; тільки обриси кожної окремої цеглини часто обводяться сірою фарбою».

Саме висока якість київської цегли та професійна майстерність київських мулярів стали основою своєрідного київського «цегляного» стилю. Загалом же, у місті перепробувані усі історичні архітектурні стилі. Найбільшого поширення набув модний стиль «віденський ренесанс», своєрідно потрактований у київській цеглі.

Ну а ми зараз познайомимося з декількома будинками, які знаходяться на протилежному від нас боці Бульварно-Кудрявській.

У 1897-1898 рр. на земельній ділянці поряд із обсерваторією, придбаній коштом київських купців, був зведений будинок Комерційного училища за проектом Георгія Шлейфера (до речі, автор будівлі нинішнього Національного драматичного театру ім. Івана Франка та багатьох інших відомих споруд Києва). Рік у новому будинку містився Політехнічний інститут, для якого саме будували корпуси на Брест-Литовському шосе. З вересня 1899 року тут також розпочалися заняття Комерційного училища, яке належало до розряду середніх навчальних закладів, давало загальну і комерційну освіту. До 1903 року тут розташовувалися деякі аудиторії і факультети Політехнічного інституту. В 1920-1923 роках під наглядом архітектора Павла Альошина надбудували ще один поверх, значно спрощених форм. А на початку ХХІ століття додався п'ятий поверх – тепер уже мансардний.

У цій будівлі знаходився Київський комерційний інститут (ККІ). Серед студентів цього навчального закладу значився майбутній письменник Ісаак Бебель, режисер Соломон Міхоелс. Навчався тут також дід відомого артиста, поета, композитора Володимира Висоцького. У 1914 році тут навчалось близько 4 тисяч студентів. У 1920-1934 рр. у будинку працювали різні середні навчальні заклади, а також Центральний кооперативний музей, згодом – редакція та друкарня газети «Комуніст». Під час нацистської окупації частину приміщень деякий час займала редакція газети «Українське слово», в якій працювала редактором поетеса Олена Теліга. Але 12 грудня 1941 року поліцією були заарештовані працівники редакції. Патріоти загинули у катівнях гестапо і покояться десь у Бабиному Яру.

Нині в ньому розташований бізнес-центр «Ренесанс».

Під № 26 на Бульварно-Кудрявській стоїть імпозантний будинок колишнього Київського товариства сприяння початковій освіті, заснованого 1882 року. На фасаді зберігся старий напис: «Кіевское общество содействия начальному образованию», але за будинком міцно закріпилася назва – Народна аудиторія. Будівлю споруджували у два етапи. Перший – 1895 року, капітально перебудований у 1909 році у стилі французького ренесансу.

У Народній аудиторії щоденно відбувалися концерти, у тому числі за участю Миколи Лисенка та учнів його Музично-драматичної школи. По неділях читали лекції з демонстрацією ілюстративного матеріалу через так званий «чарівний ліхтар» (предок відеопроєктора). Тут були бібліотека, кімнати для гуртків, лекційний зал, чайна. Щонеділі тут організовували популярні лекції, народні читання, щодня влаштовували концерти. До 1913 року Аудиторією завідував інженер-технолог Антон Думанський (згодом – визначний учений-хімік, академік; нині його ім'я носить Інститут колоїдної хімії та хімії води НАНУ).

У 1918 р. в будівлі Народної аудиторії був відкритий молодіжний драматичний театр. У 1921 р. тут розпочав роботу Професійний український пересувний Шостий районний театр ім. Лесі Українки (створений з ініціативи Павла Тичини). Народна аудиторія працювала до 1922 року, а потім будинок використовували як клубну установу, зокрема, в 1930 році тут працював клуб залізничників.

Нині тут знаходиться один з корпусів інституту ГПРОцивільпромбуд.

3) Вулиця Бульварно-Кудрявська № 27, замок барона Штейнгеля

На розі вулиці Бульварно-Кудрявської (Воровського) та Чехівського провулку за № 27 знаходиться корпус Інституту травматології і ортопедії. Стандартну коробку будівлі радянських часів примудрилися вбудувати прямо посеред «замку барона Штейнгеля». Сто тридцять шість (2016-~1880) років тому барон Рудольф придбав звичайну міську садибу, і за проектом архітектора Ніколаєва перебудував її в готичний лицарський замок.

В 1901р. садибу викупив професор медицини Михайло Лапінський і облаштував тут фізіотерапевтичний санаторій, що діяв до 1919р.

А з 1924 року у будівлі розмістився Інститут травматології і ортопедії. Новий корпус побудували в 1976-1981 роках, зруйнувавши центральну частину замку. Очевидець цих подій, директор інституту Георгій Гайко згадує: на суботниках ми розбирали парк буквально по камінцям, а там були альтанки, квітники, містки і озеро, де колись плавали лебеді... Розібрали і арку при вході, потім її відбудували. Після пожежі 2004р. (коли горів архів інституту) частина будівлі все ще потребує реставрації. Але «баронські володіння», навіть обгорілі, все одно виглядають ефектно, вони заворюють своєю химерною архітектурою: вигадливі арки, шпилі, унікальна відкрита тераса, припіднята від землі на палях. Особливо вражає замок в сутінках, коли над стінами кружляє гайвороння – тоді стають зовсім непомітними сліди сучасності.

Барон Федір (Теодор) Рудольфович Штейнгель народився 26 листопада 1870 року в Санкт-Петербурзі. Виходець обрусілого німецького дворянського роду. Батько – Рудольф Васильович Штейнгель (1841-1892), інженер, будівничий Владикавказької залізниці. В дитинстві Федір переїхав з батьками на південь Росії. Закінчив гімназію, навчався на фізико-математичному факультеті Київського і Варшавського університетів, але не закінчив за станом здоров'я. Займався дипломатичною діяльністю. Мав сина Володимира (1898—1935). Член Державної Думи Російської імперії від міста Києва, посол Української держави в Берліні. До 1918 року жив у Києві і в своєму маєтку Городок поблизу міста Рівне.

Займався природничими науками, мав декілька наукових праць по зоології. Прибічник національно-територіальної автономії України. В своєму маєтку влаштував музей археологічних і етнографічних знахідок з Волині. Почесний мировий суддя Рівненського уїзду. Почесний наглядач Рівненського двокласного училища. За власною ініціативою здійснював продаж землі селянам на вигідних для них умовах. Влаштував у своєму маєтку бібліотеку, загальнодоступну зразкову школу, лікарню. В січні 1906 року вступив до Київської обласної організації Конституційно-демократичної партії. В 1900 власник кахляної фабрики в місті Холм Люблінської губернії. Землевласник. 17 квітня 1906р. обраний в Першу Державну Думу від з'їзду міських виборців. Увійшов в Українську Громаду. Підписав

законопроекти: «42-х по аграрному питанню», «Про громадянську рівність», «Про зміну статей 55-57 Закладу Державної Думи». Підтримав багато чисельні протести проти адміністративного свавілля. Підписав Виборгську відозву, за що був засуджений до 3-х місячного ув'язнення і позбавлення виборчих прав. Входив до Товариства українських прогресистів (ТУП).

В роки I-ї світової війни увійшов до Ради ТУП, але в грудні 1916р. вийшов з організації, заперечуючи проти прийнятої Радою декларації «Наша позиція» про перехід від нейтралітету до протесту проти війни. В 1915-17 роках очолив Південно-Західний комітет Всеросійського союзу міст; намагався залучити до роботи комітету більше українських громадських діячів. «Український курс» комітету чинив вплив на Центральний комітет союзу міст у Москві.

Після лютневої революції 1917 року член Виконкому Союзу об'єднаних громадських організацій Києва, член президії Всеукраїнського національного конгресу. В серпні 1917р. відхилив пропозицію Д.І.Дорошенка про входження до Генерального секретаріату Центральної Ради. В 1918р. при гетьмані П.П.Скоропадському – посол Української держави в Берліні (до грудня 1918р).

В 1919р. його бібліотека поступила в Державну публічну бібліотеку АН УРСР, створений ним музей знищено під час Громадянської війни. Після взяття України більшовиками залишився в Німеччині, в 1922р. жив у Берліні. В 1924-40рр. жив у своєму маєтку Городок, що знаходилось в той час на території Польщі. На початку 1940р. вивезений з родиною до Німеччини. В останні роки життя писав мемуари. Помер 11 лютого 1946 року поблизу Дрездена у віці 75 років.

Гарна одноповерхова будівля по Бульварно-Кудрявській (Воровського), 20, до революції було більш відоме як дитяча лікарня Громади надання допомоги: тут лікували сотні хворих дітей із бідних родин. Фасад будинку прикрашає рослинний орнамент, посередині зображена маленька дитина. Лікарня була збудована коштом мецената і мільйонера Льва Бродського. Пізніше в цій будівлі містилася клініка Софії Лихарьової, дружини управляючого Київським удільним округом, під опікою якого знаходилось майно імператорської родини Романових. Зараз тут знаходиться Академія мистецтв.

Родина Бродських оселилася в Києві з 1865 року. Це були вельми заможні люди, що займалися виробництвом цукру – піску і рафінаду. Всі київські Бродські (Ізраїль Бродський та його сини Лазар і Лев) відомі значними благодійними проектами. Ізраїль Маркович ніколи не афішував свої благодійні пожертви, але підкреслював: «Я даю не тому, що мені хочеться давати, а тому, що усвідомлюю, що потрібно і варто давати». Так само діяли і його сини.

В 1891 році в Києві виникла Громада надання допомоги хворим дітям. Скоро воно відкрило безкоштовну лікарню в орендованому приміщенні із семи кімнат на Михайлівській вулиці, дві з яких правили за квартиру штатному лікарю. Скоро став відчуватися брак місця, і турботою Громади майже з самого початку став пошук власного приміщення. Але громада існувала на внески невеликого кола осіб і за чотири роки змогло накопичити лише біля 10 тис. рублів. Тут на допомогу прийшов Лев Бродський, пообіцявши дати 25 тис. на спорудження пристосованої будівлі.

Міська Дума виділила ділянку по Бульварно-Кудрявській, №2 0, і інженер шляхових сполучень С.К.Підгурський розробив проект. Але Лев Ізраїлевич його не затвердив і попросив переробити, виходячи не з обіцяної ним суми, а з точки зору зручності майбутніх пацієнтів і лікарів. Підгурський погодився внести зміни, але, не

завершивши роботи, переїхав до Харкова. Завершив проект архітектор М.Г.Артинов. 18 жовтня 1898р. будівля амбулаторної лікарні було освячене, вона коштувала Бродському біля 60 тис. рублів. Тут був великий вестибюль, зала очікування, п'ять кабінетів для огляду хворих, операційна, перев'язочна, приймальний покій, інфекційне відділення, лабораторія, аптека і інші необхідні приміщення, в тому числі жилі кімнати для лікарів і прислуги.

④ Вулиця Бульварно-Кудрявська № 18/2

Двоповерхова будівля вул. Бульварно-Кудрявській 18/2 має дуже багату й насичену історію. Цей будинок як жіночу торговельну школу споруджено на кошти цукрозаводчика та мецената, почесного громадянина м. Києва Ніколи Артемовича Терещенка. Заклад одержав ім'я його дружини Пелагеї Георгіївни Терещенко, яка незадовго перед тим померла. Проект будівлі склав цивільний інженер Павло Голландський, автор багатьох відомих споруд у Києві. Будівельні роботи виконала славнозвісна контора київського підрядника Льва Гінзбурга. На час відкриття (1901 – 1902 р.р.) це була єдина школа такого типу.

Школа мала три основні класи і підготовчий. Тут дівчата освоювали знання необхідні для роботи в торгово-промислових закладах. Вивчали каліграфію, арифметику, геометрію, російську, німецьку мови, гімнастику.

Педагогічний персонал складався з 15 чоловік (6 чоловіків, 9 жінок)

З початком Першої світової війни будинок школи передали під 3-й Георгіївський пересувний лазарет імені Муравйових-Апостолів-Короб'їних, що перебував під опікою імператриці Олександри Федорівни. В архіві м. Києва збереглося листування лазарету, датоване березнем 1916 року, — з проханням до міської управи надати дозвіл на користування міським сквериком, що прилягає до лазарета, для прогулянок поранених. Цікавим фактом є й те, що в одному з терещенківських госпіталів працювала дружина О. Блока – Любов Менделєєва. З 1923 року в цьому приміщенні знаходилися Перші соціально-економічні курси, перейменовані в 1929 р. в Четверту кооперативну профшколу, що набула статусу кооперативного технікуму.

1931 року сюди з вулиці Лютеранської було переведено німецьку середню школу №24. Випускники школи отримували відмінні знання німецької мови, адже навіть на перервах розмовляли тільки німецькою мовою. Заняття в школі проводилися в першу зміну, а в другу працював кооперативний технікум. Школа проіснувала до 1938 року, після чого була розформована у зв'язку із закриттям шкіл нацменшин.

У часи німецької окупації 1941-43 рр. у будинку знаходилася школа фольксдойче і осередок «Гітлерюгенд».

Після визволення Києва від німецької окупації у цьому приміщенні відкрилася чоловіча середня школа № 24 з російською мовою викладання. Директором школи впродовж десяти років був колишній партизанський командир Д. Є. Стеценко. Школа мала привілейований статус, тому що тут навчалися діти тогочасного керівництва. Чимало випускників школи стали відомими вченими, науковцями, керівниками державних установ. Для прикладу наведемо такий факт: серед випускників 1949 року – 9 докторів наук, відомих вчених нашої країни. З 1972 р. по 2007 р. в будинку знаходився Київський інститут удосконалення

вчителів. До 1975 р. тут функціонував Шевченківський районний відділ народної освіти м. Києва. У 1997 р. тимчасово працювала лабораторія початкового навчання Інституту педагогіки НАПН України.

2008 року в приміщенні розмістився ректорат Київського університету імені Бориса Грінченка.

23 серпня 2011 у сквері поряд із адміністративним корпусом Київського університету імені Бориса Грінченка відбулося урочисте відкриття пам'ятника видатному українському письменнику, критику, історику, етнографу, публіцисту Борису Грінченку.

Борис Дмитрович Грінченко був людиною надзвичайно працелюбною. Палка любов до рідної землі, до свого народу змушувала його «силуватися знаходити іскру світу там, де, здавалось, була сама темрява».

З 1902 року письменник проживає у Києві. Тут він трудиться над укладанням вершинної своєї праці — чотири томного «Словаря української мови» (1907-1909рр.). Цю визначну роботу було відзначено академічною премією.

Місце розташування монумента обрано не випадково: у Шевченківському районі (вулиця Гоголівська) на початку ХХ століття мешкав Борис Дмитрович. А на вулиці, Бульварно – Кудрявська 26 у колишньому приміщенні Товариства сприяння початковій освіті він читав лекції та, проводив літературно-мистецькі вечори.

Життя та діяльність Бориса Грінченка (1863 — 1910) для багатьох поколінь є дієвим прикладом непідробного патріотизму і подвижництва на теренах української освіти та культури. Він ніколи не скупився витратити кошти на видавництво книжок для народу. Тому відкриттям пам'ятника кияни вшановують працю Бориса Грінченка.

У цьому ж сквері поблизу будинку № 8, у відповідності двостороннім домовленостям мерів міст-побратимів Києва та Будапешта, встановлено пам'ятник угорському поету, борцю за свободу Шандору Петефі.

Шандор Петефі – для угорців має таке ж велике значення, як і Тарас Шевченко для українців.

Його поезія стала символом єднання палкого слова з живою революційною справою. Починаючи з травня 1846 року поет пише про «всесвітню волю», яку несе революція. «Національна пісня» (1848) Петефі стала гімном революції:

Встань, мадьяр! Зов'єт отчизна!

Выбирай, пока не поздно:

Примирились с рабской долей

Или быть на вольной воле?

5 Львівська площа

Львівська площа — площа у Шевченківському районі міста Києва. Розташована між вулицями Великою Житомирською, Січових Стрільців, Бульварно-Кудрявською і Ярославів Вал. 1939 року площа дістала назву Сінна, що пішла від Сінного базару, який діяв тут до 1958 року. Історичну назву площі було відновлено 1944 року. Місцевість — Старий Київ.

Старий Київ (Старе місто, також в історичних джерелах — Верхнє місто) — історична місцевість в центрі міста, є історичним ядром Києва. Орієнтовні межі — Андріївська церква, Михайлівський Золотоверхий собор, Володимирська гірка, Майдан Незалежності, Золоті ворота, Львівська площа. Головні площі і вулиці —

Софійська і Михайлівська площі, вулиці Володимирська, Велика Житомирська, Ярославів Вал. Включає до себе літописні місто Ярослава, місто Володимира.

Жидівські ворота, пізніше Львівська брама — історичний в'їзд у древній Київ, зведений 1037 року на місці сучасної Львівської площі. Жидівські ворота були розташовані у північно-західній частині «міста Ярослава». Згадка про Жидівські ворота міститься в літописах 1146 і 1151 року.

Може, десь під сучасним асфальтобетоном, мало не на тролейбусній зупинці, причаїлися рештки третьої брами «міста Ярослава». Звідси битий, упродовж століть торований пішими та кінними, возами і худобою, чумацькими волами і возами, вів на Захід колись безлюдним сухоходом, між долинами Либіді і Скомороха, Глибочиці і Сирцю — до Білогородки, Житомира, Волині, Галичини і далі — в серце Європи. А Львів виник пізніше.

Як при кожних міських воротах, де юрмився прибулий люд, так і біля Жидівської брами здавна існувало торжище. Напевно, саме ці ворота, розташовані на західній околиці Києва, залучали можливістю отримати від торгівлі найбільший зиск. Отож і юдейська людність, традиційно налаштована на торгівлю і лихварство, охоче селилася саме тут. Звідси і назва брами — Жидівська.

У XVII століття на території Старого Києва виникають слобідки, де проживає московське військо. Про це свідчать сучасні назви деяких вулиць — Стрілецька, Рейтарська. (остання виходить на Львівську площу). Цей топонім походить від назви слободи, де розташовувалась російська кавалерійська залога після приєднання Києва до Московського царства в 1654 році. У 30-х роках XVIII століття, коли Туреччина протидіяла експансії Російської імперії до узбережжя Чорного моря, в Києві, за розпорядженням генерал-фельдмаршала Мініха, проводилися великі фортифікаційні роботи. Зокрема були значно посилені старі, насипані ще за часів Ярослава Мудрого вали, і в районі нинішньої Львівської площі висота валів сягала 15—17 метрів. На місці Жидівської брами, зруйнованої під час татаро-монгольської навали була споруджена Львівська брама (дорога від неї вела у Львів).

У 1830—1850-х роках місцина перепланується, проводяться археологічні дослідження. Відтоді сюди переноситься управлінський і діловий центр Києва.

1835 року Львівські ворота були перейменовані на Житомирські (після другого переділу Польщі Львів відійшов до Австро-Угорщини, в Житомир в Російській імперії став центром Волинської губернії). В середині XIX століття ворота розібрали й утворили площу. Спочатку вона називалася Сінною, оскільки тут розміщувався Сінний базар.

1 липня 1894 року електричний трамвай з'єднав Думську площу (тепер Майдан Незалежності) і Сінну площу (тепер Львівська площа) по Великій Житомирській вулиці.

Центральний критий ринок (Сінний ринок) — торговельний комплекс у Києві. Будівля була зведена у 1949—58 роках архітекторами Ф. М. Фрідліном та В. Я. Кучером. Будівлю звели частково для того, щоб компенсувати відсутність в безпосередній близькості від залізничного вокзалу продовольчого та речового ринків, оскільки на той час ліквідували знаменитий Евбаз, який перебував довгі роки на Галицькій (Перемоги) площі. Сполучення вокзалу з ринком (а він займав великий простір, бо був розкиданий на ділянці Бульварно-Кудрявській вулиці від перехрестя Обсерваторної з Чеховським провулком до Львівської площі і навіть частково розташовувався на ній самій) довгі роки було налагоджено завдяки

трамваю маршруту № 2 (його скасували в серпні 1996 року). Легендарному і унікальному, можна сказати, трамваю, який в основному займався перевезенням торговців Сінного базару і їх нехитрого, але важливого стратегічного товару (картоплі, зелені, капусти, огірків, помідорів, яблук, полуниці, груш, слив та т. і.), прибували з передмість залізницею.

Площа торгового залу становила 9 тис. м²; він був розрахований на 1200 торговельних місць. Знесений у 2005 році.

Пам'ятником архітектури є будинок № 14 — будинок колишньої державної казенної палати. Пам'ятка архітектури 1913—1914 рр., арх. О.В. Кобелев. Зараз Коледж інформаційних систем і технологій, філія Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. Проект. під Казенну палату й казначейство Київської губ. 1915—1916 рр. розміщувався госпіталь, після революції — фінінспекція й фото-літ. друкарня, 1934—1941 — Держполітвидав, з 1949 — гірничий технікум, з 1957 — будівельний технікум, потім електромеханічний, у 1962 перейменований у технікум радіоелектроніки, згодом реорганізований у коледж інформаційних систем і технологій, з 2003 — 7-й корпус КНЕУ імені Вадима Гетьмана.

Сучасний архітектурний ансамбль площі визначений двома домінантами, збудованими у радянські часи — масивним Будинком торгівлі та Будинком художника, що стоять, фактично, одне навпроти одного. Будинок торгівлі, побудова якого значною мірою вплинула на силует Старого міста, зведено протягом 1968—1981 роках. Він має назагал 28 поверхів — на перших чотирьох поверхах розташований торговельний центр, решту займають урядові структури, зокрема Державна податкова адміністрація України, Міністерство доходів і зборів України, та офіси приватних компаній.

Будинок художника. Стабілізація життя в повоєнній країні СРСР (після 1945 р.) сприяла появі спеціалізованих закладів для творчих та фахових організацій — Будинок актора, Будинок вчителя, Будинок художника тощо. Одним із перших Будинків художника, як були створені в містах СРСР, став Будинок художника в місті Омськ, відкритий у 1957 році.

Будинок художника в Києві виник у 1977—1978 роках. Він утворює західний бік сучасної Львівської площі і створений в маловиразних і спрощених формах функціоналізму. Аби якимось позначити фахову належність будівлі, її фасад на рівні другого поверху прикрасили алегоричними жіночими фігурами — символами різних видів мистецтв. Окрім вікон, це практично єдина деталь декору головного фасаду споруди. Сім жіночих фігур — алегорії архітектури, живопису, скульптури, графіки, декоративно-прикладного мистецтва, мистецтвознавства, сценографії.

Функціоналізм — архітектурний напрям, різновид раціоналізму, що виник у 1920-х роках у Німеччині. Основні вимоги функціоналізму: обумовленість зовнішнього виду будівлі її конструкцією і внутрішнім плануванням, які, у свою чергу, визначаються її практичним призначенням (функцією). Архітектори-функціоналісти прагнули до типізації житлового будівництва, спорудження великих житлових комплексів на вільних територіях.

Конструктивізм — авангардистський стиль, напрямок в архітектурі, художньому конструюванні, літературі і т. ін., що отримав розвиток в 1920 — початку 1930 років. Характеризується суворістю, геометризмом, лаконічністю форм і монолітністю зовнішнього вигляду.

На початку 1930-х років в значній мірі змінилася політична ситуація в країні і в мистецтві. Новаторські і авангардні течії спочатку піддавалися різкій критиці, а потім і зовсім опинилися під заборонаю як буржуазні. На зміну романтично-утопічному, суворому й революційному аскетизму прийшов сталінський неокласицизм. Конструктивісти опинилися в опалі. Багато хто з них виявилися забуті або репресовані.

До 2008 року на площі діяв фонтан, що був частиною системи кондиціонування Будинку торгівлі. 2008 року його обмежили парканом і повісили плакат, що сповіщав про реконструкцію фонтану. Але замість реконструкції фонтан демонтували, а на його місці збудували триповерховий торгівельний центр "BILLA".

На Львівській площі знаходиться один з найбільш відомих київських довгобудів — корпус театрального інституту імені Карпенка-Карого, який зверху перекриває проїзну частину вул. Рейтарська. На його будівництво в 1976 році було виділено 3 мільйони радянських рублів. Ця споруда мала завершити ансамбль найсучаснішої на той час площі у центрі Києва й бути останньою деталлю після спорудження Будинку художника і висотного Будинку торгівлі. Проте з початку 1990-х років будівництво призупинене.

Інший відомий довгобуд Львівської площі — станція метро Львівська брама. Будівництво почали в 1991 році, але роботи були заморожені в 1996 році через відсутність проекту реконструкції Львівської площі, де був запланований вихід зі станції і не відновлені дотепер.

На Львівській площі запроектовано відновлення Стрітенської церкви, відомої ще з часів Київської Русі. У 1037 році Ярослав Мудрий, збільшуючи територію міста, огородив нові межі Києва оборонним валом. Саме тоді і була побудована перша дерев'яна Стрітенська церква. Окрім своєї давньої появи, Стрітенська церква є особливою ще й тим, що вона, на відміну від деяких інших церков, що будувалися і з часом зникали, завжди була на Львівському майдані. Про це свідчать київські мапи майже усіх історичних періодів України. Вона не раз перебудовувалась, але завжди на своїй історичній ділянці. Остання дерев'яна Стрітенська церква була збудована у 1752 році.

У XIX ст. Стрітенський храм на Львівській площі був своєрідним духовно-просвітницьким осередком, навколо якого об'єднувався провідний прошарок міської еліти. Дякуючи меценатам, церква мала сім недільних шкіл та благодійну їдальню для бідних. Церква стала улюбленим місцем зборів київських дам-благодійниць. Саме при Стрітенській церкві утворилося перше жіноче товариство «Червоного Хреста» у Києві.

На пожертву однієї з цих дам, баронеси Марії Штейнгель в 1853—61 рр. було збудовано кам'яну Стрітенську церкву (арх. Володимир Ніколаєв). Вона була одnobанна, з дзвіницею на західному фасаді, вирішена в архітектурних формах неовізантійського стилю. Баня була позолоченою. Надзвичайно вдало Стрітенська церква була розміщена на ділянці між двома вулицями, що надавало вельми привабливого та оригінального вигляду місцевості.

Розписи храму здійснював видатний український художник Іван Сошенко, побратим Тараса Шевченка. З історії відомо, що коли у 1859 році Тарас Шевченко востаннє відвідав Київ, він також гостював у Сошенка, який тоді мешкав у будиночку, що належав Стрітенській церкві, по вулиці Великій Житомирській, 36. Сошенко якраз тоді закінчував розписи храму. Існує легенда, що Шевченко не

утримався від такої нагоди і також приклав свою руку до розписів.

У новозбудовану кам'яну Стрітенську церкву було урочисто перенесено на вічне збереження чудотворну ікону Божої Матері «Всіх скорботних радості», яка свого часу була прикріплена над в'їзною аркою Львівської брами. Згідно з переказами, авторство цієї ікони належить апостолу і євангелісту Луці.

Чудо самооновлення бань. Будівля відома чудесним самооновленням золотих бань. Це сталося у 1924 році, якраз тоді, коли в Україні розпочалася активна більшовицька кампанія по боротьбі з релігією. 19 червня серед білого дня, перед великою кількістю людей, що були на Львівській площі, раптово оновилися хрести та бані Стрітенської церкви і почали сяяти, немов щойно позолочені. Чудо оновлення торкнулося також і розписів храму, оновився стародавній образ св. Миколая. Навіть кінна міліція не у змозі була розігнати киян, що у великій кількості почали збиратися на площі, щоб на власні очі побачити чудо оновлення.

Справу про оновлення храму розслідувало ГПУ-НКВД. Академіку хімії та фізики Плотнікову з групою науковців було наказано за будь-яку ціну довести відсутність факту чуда й науково обґрунтувати наявність фізико-хімічного процесу, що спричинив оновлення хрестів, бань та розписів. Слідство та наукові дослідження тривали десять років. Причет церкви зазнав репресій, а останній настоятель Стрітенської церкви, отець Віталій Кулінський, загинув у таборах ГУЛАГу.

Церкву знищено у 1930-х роках. Причиною знесення називають не лише невдоволення комуністичної влади фактом чуда «самооновленням золотих бань», а й плани з реконструкції Львівської площі у 1930-х роках. За розробленим у тому ж 1936 році проектом передбачалося знести низку «малоцінних» споруд майдану Стрітенську церкву серед них уже не згадували і на плані не позначали.

На сьогодні триває процес відбудови храму. Архітектори та релігійна громада вирішили не використовувати жоден із чотирьох відомих варіантів Стрітенської церкви для її відбудови й розробили проектні пропозиції із частково прозорими фасадами та оглядовим майданчиком на дзвіниці. «Відбудований храм повинен стати домінантою реконструйованої Львівської площі. Враховуючи нинішній вигляд площі, на думку експертів та релігійної громади, відбудовану за котримсь із старих відомих з часів Київської Русі варіантів церкву було б важко вписати у нову містобудівну ситуацію, що склалась та цьому місці. Тому було розроблено новий сучасний проект храму», — пояснив Бригинець. «У церкві будуть традиційний вівтар та іконостас, а деякі ікони планують виконати у вигляді вітражів», — розповів архітектор Духовичний Георгій. У храмі буде купіль для хрещення, куди вода буде надходити прямо з артезіанської свердловини та приміщення недільної школи Закону Божого. Також у приміщеннях підвалу храму відкриють музей відродження Стрітенської церкви.

Реконструкція Львівської площі. Архітекторам і градоначальникам в першу (і в другу, третю, п'яту-десяту) чергу варто задуматися над головним питанням: рішенням транспортної проблеми, яка існує тут не один рік. Потрібна сучасна транспортна розв'язка, потрібні органічні, виправдані, зручні для пішоходів, яких «треба любити», підходи до станції метрополітену, потрібні підземні переходи, потрібна зелень, без якої задихаються городяни і гості, ковтаючи відпрацьоване паливо «залізних коней». Багато чого потрібно. А головне, потрібно любити Київ і киян, усвідомлювати, що влада хоча і дається від Бога, але обирають депутатів прості смертні.

6 КОПИРІВ КІНЕЦЬ

Ми знаходимось на історичній території передмістя давнього Києва, що мало назву **Копирів кінець** і вперше згадується у літописі під 1121 роком. Наприкінці 12 століття Копирів кінець був резиденцією київського князя Святослава Всеволодовича (так званий Новий двір). Походження назви пов'язують із давньоруським прізвиськом Копирь — «копун».

Ви спустились по вулиці, яка має назву **Вознесенський узвіз** (вулиця Смирнова-Ласточкина). Узвіз веде в напрямку Подолу, з виходом на вул. Верхній та Нижній Вал. Поряд — Вознесенський Яр (тепер Петрівська вулиця), далі — район Кудрявець. З іншого боку — Вознесенський провулок (тепер Киянівський провулок).

Перед будинком колишньої семінарії (головний навчальний корпус **Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури**) збереглися залишки фундаменту храму кінця XI ст., можливо **монастиря св. Симеона** на Копиревому кінці, заснованого тут у 1070-х рр. князем Святославом Ярославичем. Фундаменти ще однієї церкви XII ст. — **Іонівська церква** — відкрито за будинком семінарії.

У XVI ст. на цьому місці було подвір'я католицького єпископа. У XVII ст. цю територію указом Богдана Хмельницького передано київському митрополиту. У 2-й пол. XVII ст. на руїнах монастиря зведено **Вознесенську церкву** (дерев'яну із дзвіницею), перебудовану у XVIII ст., яка проіснувала до XIX ст. і дала назву узвозу, що веде до Подолу.

У 1863 році вулиця офіційно перейменована на *Іларіонівський узвіз*, за ім'ям померлого київського генерал-губернатора Іларіона Іларіоновича Васильчикова (за його розпорядженням вулицю було впорядковано і вимощено бруківкою). Проте частина «парного» боку вулиці і надалі зберігала назву Вознесенський узвіз (між вулицею Січових Стрільців і теперішньою Українською академією мистецтв).

Наприкінці 1920-х років узвіз було названо на честь професійного революціонера Івана Смирнова-Ласточкина — з 1928 року (спочатку названа як *вулиця ім. Смирнова*), а 1931 році перейменована на *узвіз Смирнова*. Під час окупації міста у 1941—1943 роках вулиця знову мала назву *Вознесенський узвіз*. З 1944 року — *узвіз Смирнова-Ласточкина*, але назва «узвіз» у практиці не узвичаїлася. Назва *вулиця Смирнова-Ласточкина* офіційно вживалася з 1950-х років. У 2008 році Комісія з перейменування вулиць, встановлення пам'ятних знаків і меморіальних дошок Київської державної адміністрації рекомендувала Київській раді перейменувати вулицю Смирнова-Ласточкина на Вознесенський узвіз, однак офіційне перейменування не відбулося. Історичну назву узвозу було відновлено 2015 року.

Основний архітектурний об'єкт — це головний навчальний корпус **Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури**, збудований у "цегляному стилі". 1898 — проект архітектор Євген Єрмаков, збудував у 1899—1901 роках архітектор Є. Морозов). Триповерховий цегляний будинок спочатку

спеціально споруджувався для Київської духовної семінарії, розрахованої на 500 вихованців. До 1901 р. семінарія містилася у зведеній ще в 1828—1830 рр. будівлі на Подолі на вул. Костянтинівській.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА) — єдиний в Україні багатопрофільний вищий навчальний заклад художньої освіти, що має академічне спрямування і готує фахівців живопису, скульптури, графіки, театрального-декораційного мистецтва, архітектури, реставрації творів мистецтва, мистецтвознавства та артменеджменту.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури є спадкоємицею **Української академії мистецтва**, створеної 18 грудня 1917 р. з ініціативи видатних діячів культури, науки і мистецтва — академіка Михайла Грушевського, вчених Дмитра Антоновича і Григорія Павлуцького, художників Василя Кричевського, Федора Кричевського, Вадима Меллера, Михайла Бойчука, Олександра Мурашка, Георгія Нарбути, Миколи Бурачека, Михайла Жука, Абрама Маневича. Саме їм присвячена **пам'ятна дошка на стінах академії.**

1922 року розпорядженням Губернського відділу професійної освіти при Наркоматі освіти Академію перетворено на *Київський Інститут Пластичних Мистецтв*, який 1924 року, після об'єднання з Київським архітектурним інститутом, дістав назву **Київський художній інститут.**

Постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 1992 року закладові повернуто первісну назву — **Українська академія мистецтв**, а відповідно до постанови Кабінету міністрів України від 17 березня 1998 року вона стала **Академією образотворчого мистецтва і архітектури.**

Рішенням Державної акредитаційної комісії України від 8 липня 1997 року академію акредитовано за IV рівнем, а 23 листопада 1999 року — атестовано та Указом Президента України від 11 вересня 2000 року надано статус Національного навчального закладу.

Основою і центром герба Академії є розміщене у полі геральдичного барокового щита стилізоване графічне зображення сирина. Сирин — фантастичний птах із жіночою головою. За народним повір'ям, сирин — віщий птах, що знає минуле й майбутнє, може заглянути у найпотаємніші куточки Всесвіту. Як і ще один міфічний птах — фенікс — сирин є незнищеним, бо щоразу відроджується з попелу. У гербі сирина зображено з розпростертими крилами й поглядом, зверненим до глядача. Він — золотого кольору, що символізує шляхетність і велич.

Художнє вирішення герба виконав 1997 як дипломну роботу випускник факультету графіки Олексій Вікторович Карпенко.

На вулиці залишилося кілька будівель XIX століття. Будинок № 13 (*на протилежній стороні*) зведений у 1893 році у стилі історизм, будинок № 18 (*поряд*) — у 1895 році. Будинок № 26 (*нижче по вулиці, зараз на реставрації*) зведено наприкінці XIX — початку XX століття у "цегляному стилі" з елементами ренесансу. На буд. № 13 Вознесенського Узвозу — меморіальна дошка на честь професора **І. В. Моргілевського**. Вознесенський узвіз буд. № 18 — меморіальна дошка на честь художника **О. Богомазова**. Відкрита 19 листопада 2002 року, скульптор Б. С. Довгань, архітектор Ф. І. Юр'єв.

Відомі люди академії.

У 1903 р. духовну семінарію закінчив **Стеценко Кирило Григорович** (1882—1922) – композитор, хоровий диригент, музично-громадський діяч, священник; у 1917 р. **Козицький Пилип Омелянович** (1893—1960) – композитор, педагог, музикознавець, музично-громадський діяч, заслужений діяч мистецтв УРСР (з 1943 р.).

Моргілевський Іполит Владиславович (1889, Радовка, Оренбурзька обл.—1942, Київ) — інженер-технолог, історик архітектури, мистецтвознавець, педагог, професор, член-кореспондент Академії архітектури СРСР (з 1941 року). У 1926–1927 роках — декан архітектурного факультету Київського художнього інституту. Упродовж багатьох років досліджував Софійський та Михайлівський собори в Києві, Борисоглібський собор у Чернігові та інші пам'ятки давньоруського зодчества, а також античне будівництво (Ольвія). Вивчаючи пам'ятки візантійської, грузинської, вірменської архітектури, дослідник спростував помилкові висновки щодо провінційності давньоруської архітектури порівняно з візантійською. Вчений аргументовано довів, що архітектура Київської Русі є глибоко оригінальною.

Богомазов Олександр Костянтинович — український графік, живописець, педагог, теоретик мистецтва. Жив і працював у Києві. 1913 — одружився із київською художницею Вандою Монастирською, яка була музою і життя і творчості митця. Саме їй присвятив він свій, написаний у Боярці, новаторський трактат «Живопис та елементи» (1913–1914). 1914 — разом з Олександром Екстер організував у Києві мистецьке об'єднання «Кільце». 1918 року брав участь у виготовленні ескізів українських грошових знаків. 1919 — співробітник Всеукраїнського відділу мистецтва Народного комісаріату освіти УРСР, керував оформленням революційних свят у Києві. 1922–1930 — професор Київського художнього інституту (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури). Був одним з чільних представників світового авангарду. Увійшов до історії українського мистецтва як один із фундаторів національного **кубофутуризму**.

Малевич Казимир Северинович — український художник-авангардист, один із засновників нових напрямків в абстрактному мистецтві — супрематизму та кубофутуризму. Народився 23 лютого 1878 в Києві в сім'ї з польським корінням. До 17 років жив на Поділлі, Харківщині, Чернігівщині. Малювати вчився у Миколи Пимоненка, в Київській мистецькій школі (1895–1897). У 1904 переїхав у Москву. Вдосконалював майстерність в училищі живопису, скульптури і архітектури (1904–1905) та в студії Ф. Рерберга (1905–1910). У картинах першого періоду творчості намагався поєднати принципи кубізму, футуризму експресіонізму. Став одним із засновників абстрактного мистецтва. В 1915 започаткував новий модерністський напрям у мистецтві — супрематизм («Чорний квадрат на білому тлі», 8 червня 1915; «Біле і чорне»), видавав журнал «Supremus» (1916). Кілька років Малевич викладав у Вітебській художній школі (1919—1922). Потім керував інститутом художньої культури в Ленінграді (1923—1927). Малевич з однодумцями утворив групу авангардистів, які поширювали ідею нового бачення мистецтва. В 1927 р. переїхав до Києва, де зусиллями Миколи Скрипника Малевичу було створено нормальні

умови для творчості. В 1927–1930 викладав в Київському художньому інституті. Найвідомішою роботою в біографії і творчості Малевича є твір «Чорний квадрат». Цю роботу доповнюють полотна «Чорне коло», «Кельтський хрест». Серед інших відомих картин художника — «Червоний квадрат», «Скаче червона кіннота».

Ще один архітектурний об'єкт, що привертає увагу — **Церква Василя Великого** (Українська Греко-Католицька церква) — головна споруда монастиря отців Василян. Збудовано у 1998—2002 рр. Автором проекту є Лариса Скорик. Церква спроектована у модерному стилі *проте оперта* на основі прадавніх традицій. За словами архітектора: "Образність споруди пов'язана із спогадами про дерев'яні, строгі за формою церкви і дзвіниці українських Карпат і водночас про дерев'яні башти фортець Київської Русі, які після Батиєвого нашествия продовжували зводитись на землях Галицько-волинського князівства... Стіни із фактурної цегли нагадують природний камінь фортечних мурів, а колір фасадних стін продиктований колоритом дерев'яних карпатських церков. Принцип "відмежування" від світського шуму стінами і відкритості простору церкви в небо — втілення ідеї "горного світла", яке пов'язане з Божественним. Головна риса внутрішнього простору церкви — сповненість світлом, ясністю, сонцем і небом над головою, ввечері на якому крізь скло верхніх скляних ліхтарів видно зорі".

Біля підвір'я Академії У 2002р. споруджена церква Василя Великого. На її території встановлені:

- пам'ятник святому Василю. Встановлений 16 січня 2011 року, скульптор З. Г. Федик, архітектор Л. П. Скорик.
- пам'ятний знак на честь 1020-ліття хрещення Київської Русі. Відкрито 24 серпня 2008 року, скульптор Л. Скорик, архітектор Ю. Квасниця.
- меморіальна дошка на честь відвідування церкви св. Василя Папою Римським Іваном-Павлом II 25 червня 2001 року.

Висновки

Поєднання минулого та сучасного на прикладі Копирева кінця – на Ваш розсуд.

Продовження маршруту – від церкви Василя Великого по Киянівському провулку.

7 Киянівський провулок
Кудрявець - історична місцевість, річка, узгір'я простягається обабіч вулиці Січових стрільців (колишня Артема) (орієнтовно — до Глибочицького проїзду), праворуч обмежується схилами над Глибочицькою та Петрівською вулицями, ліворуч — улоговиною вздовж вулиць Павлівської та Ю. Коцюбинського. Прилягає до місцевостей Глибочиця, Кожум'яки, Лук'янівка, Солдатська слобідка і Старий Київ. Включає в себе місцевості Вознесенський яр (вздовж Петрівської вулиці), Волова гора. Одна з перших згадок про Кудрявець припадає на 1559 рік, коли Кудрявець був придбаний Михайлівським Золотоверхим монастирем у шляхтича

Андрія Янкевича, а в 1570 році частина Кудрявця передана у користування Микільському монастирю, у 1730 році низка садиб на Кудрявці належала Софійському монастирю. В середині XVIII століття згадуються слобідки Нижній і Верхній Кудрявець, а з кінця XVIII століття слобідка Кудрявець підпорядкована київському магістрату. Інтенсивна забудова Кудрявця розпочинається в 1830—1840-і роки, тоді ж сформувалася сучасна система вулиць.

Струмок Кудрявець, що має паралельну назву Киянка, починався біля Львівської площі, перетинав урочище Кожум'яки і впадав у р. Глибочицю — верхня течія цієї річки у деяких документах також позначена як струмок Кудрявець. Берег Киянки, що згадується у «Слові о полку Ігоревім», правив за шлях від Подолу до Верхнього міста з часів Київської Русі. У кінці 18 ст. струмок Киянка був обвалований і випрямлений (з серед. 19 ст. — у колекторі).

На Кудрявці існують Кудрявські вулиця і узвіз, таку ж назву до 1909 року мала нинішня Полтавська вулиця; і також у 2015 році повернули назву Бульварно-Кудрявській вулиці (колишній Воровського). Від струмка Киянка (Киянь) одержав назву Киянівський провулок.

Біскупщина. Прилягає до місцевостей Кожум'яки, Плаське, Притика, Щекавиця, Рибальський півострів. Назву офіційно затверджено 1602, коли грамотою польського короля Сигізмунда ці землі були вилучені у жителів Подолу і передані католицькому єпископу (біскупу). 1660 повернуті місту грамотою російського царя Олексія Михайловича. Існувала вул. Єпископська, що з'єднувала замок єпископа (розташовувався на горі поблизу Кожум'як) і житлову забудову Подолу, пролягала вздовж струмка Кудрявець. Вулиця проіснувала до пожежі на Подолі в 1811

Копирів кінець. Історична місцевість на Кудрявці. Розташована в місці сходження вулиць Кудрявської, Петрівської, Вознесенського узозу (колишня Смирнова-Ласточкина), Киянівського і Несторівського провулків. Прилягає до місцевостей Волова гора, Кожум'яки і Старий Київ. Відомий з 1121 року. В XI — на початку XII століття — посад. За доби Київської Русі неодноразово руйнувався внаслідок князівських міжусобиць. Наприклад XII століття Копирів Кінець був резиденцією київського князя Святослава Всеволодовича (так званій Новий двір). Припинив існування після навали військ хана Батия (1240 рік).

Копирів кінець мав потужну мережу оборонних споруд, для якої використано природний рельєф місцевості. Фортифікаційні укріплення, досліджені в районі Киянівського пров., склалися з валу і рову. Рів мав трикутний профіль — завширшки 4,5 м, завглибшки до 5 м, нахил стін — 50°. Загальна висота оборонних споруд в цьому місці мала досягати 10 м. Аналогічні укріплення досліджено на Львівській пл., на розі вулиць Петрівської та Смирнова-Ласточкина (кол. Вознесенський узвіз). На Копиревому кінці містився монастир св. Симеона. Із залишками монастиря ототожнюються фундаменти храмів 11 ст., які досліджено на розі вул. Смирнова-Ласточкина і Киянівського пров.— на території садиби Української академії мистецтва. Храм 11 ст., що розташований нижче, співвідносять із церквою св. Іоанна. Четвертий храм, що датується 12 — поч. 11 ст., досліджено на території садиби № 9 у Несторівському пров.

Особливо цінною знахідкою є скарб з 120 срібних монет князя Володимира (знайдено 1878 на території садиби А. Кушнірової на Вознесенському узвозі). Розкопки на різних ділянках Копиревого кінця надали численний матеріал 10—13

ст. та засвідчили, що даний район зростав і розвивався водночас із центральною частиною Києва.

В Киянівському пров., 3—7 у котловані виявлено і досліджено піч для випалювання вапна, вимуровану з плінфи. Вона була в плані круга, діаметром 3,8 м, мала топкову і випалювальну камери. На підставі аналізу топографічних умов Копиревого кінця, які аналогічні схилам Старокиївської гори, можна вважати, що тут також була терасна система планування. Садиби Копиревого кінця розташовувалися окремими дворами, відгородженими дерев'яними частоколами. Напрямок і характер вулиць залежав від напрямку і характеру ярів, які виходили до Глибочицького яру.

Нове освоєння цієї місцевості як житлового і ділового району припадає на початок XVIII століття, коли було споруджено церкву Вознесіння (1718—1879 роки; наново збудована у 2001—2002 роках) і почала формуватися сучасна мережа вулиць і провулків.

Волова гора. На півдні відокремлена невеликою улоговиною (річище струмка Киянки, вул. Дегтярна) від гори Дитинки. Наявність у ґрунті Волової гори потужного лесового шару дає змогу припустити, що її відокремлення від сусідніх підвищень (зокрема, Дитинки) відбулося протягом останнього тисячоліття. Назва походить від влаштованого тут капища язичницького бога Волоса (Велеса). Виведення назви від слова «віл» не має підстав, оскільки зазначена територія з її крутими схилами і незначним простором була мало придатна для пасовиська. Ймовірно, саме на Воловій горі 1895 було знайдено срібний римський динарій (210 р. до н. е.). У 17 ст. тут існував палац католицького єпископа (Кудрявський палац), від нього на Поділ вела вул. Єпископська. Тепер на горі розміщуються Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, лікарня для вчених, житлові та офісні будинки.

Гончарі-Кожум'яки. Здавна ця місцевість була перерізана струмками та ярами, характеризувалася високими ґрунтовими водами й оповзанням ґрунту з довколишніх схилів, що робило її мало придатною для постійного заселення; урочище перетинав струмок Киянка (Кудрявець), до якого впадало ще декілька струмків (у т. ч. той, що витікав з ярів вздовж вул. Гончарної та верхньої частини вул. Воздвиженської). Початок сталого заселення і ремісничо-промислового освоєння Гончарів-Кожум'як почалося не раніше 12 ст. Але через велику кількість заболочених і вражених ерозією ґрунту місць заселення і забудова місцевості здійснювалися досить повільно й нерівномірно. На думку дослідників, найраніше була освоєна територія попід Замковою горою, на стику Гончарного і Кожум'яцького ярів. На цьому місці, поблизу будинку на вул. Воздвиженській, 25, розкопано залишки садиби 2-ї пол. 13 — 14 ст., що, за рядом тверджень, належала купцю, який вів торгівлю з Візантією або Близьким Сходом (виявлено кераміку із жовто-зеленою і темно-зеленою поливою, пелюсткове вістря стріли, цвяхи, фрагмент мідного браслета, сельджуцькі монети тощо). Інтенсивніше освоєння і ремісничі спеціалізація району, що зумовило назви історичних місцевостей тут, припадає на пізнє середньовіччя: назва Кожум'яки фігурує з 17 ст., Гончарі й Дігтярі — з 18 ст. До 19 ст. місцевість була заповнена не так житловими спорудами, як ремісничими майстернями, садами й городами, господарі яких жили на Подолі. В цей час уже сформувалась і мережа основних шляхів, що збереглися й донині (вул. Воздвиженська була з'єднана з Андріївським узвозом, імовірно, у 2-й пол. 18 ст.). У

місцевості виявлено 15 гончарних горнів 17—18 ст. та різноманітні керамічні вироби, рештки жител, майстерень, монети, поховання. Згідно з відомостями 1854, у Гончарській долині налічувалося 100 будинків. Стару забудову в Гончарах-Кожум'яках майже повністю знесено в 1980-ті рр. Кожум'яки увічнені в давньоруській легенді про Кирила (Микиту) Кожум'яку, який урятував киян від загибелі, здобувши перемогу у двобої зі змієм-людоджером (символ кочовиків — ворогів Київської Русі).

Дитинка, Детинка, Дитинець, Клинець. Клиноподібний відріг Старокиївської гори, що розмежовує історичні місцевості Гончарі та Кожум'яки. На Дитинці знайдено археологічні пам'ятки зарубинецько-корчуватської культури III століття до н. е. — II століття н. е. та залишки християнського кладовища XII—XIII століть. Згадується від доби Київської Русі як важлива ланка укріпленої частини міста — дитинця. Нині — заповідна зона. Прохід на Дитинку — через провулки Десятинний і Киянівський, вул. Велику Житомирську.

Замкова гора: висота — близько 80 м, площа верхівки (бугристе плато) — близько 2 га. Спочатку Замкова гора являла собою єдине географічне утворення з Андріївською горою, згодом у процесі прокладання шляху між Верхнім містом і Подолом поступово відокремлена від неї. Маючи форму природного укріплення (досить круті схили, довколишні яри подібні до фортечних ровів), Замкова гора віддавна слугувала місцем проживання людини, оскільки правила за стратегічний пункт, з якого можливо контролювати чималу територію. Згідно з археологічними дослідженнями, Замкова гора була освоєна людиною ще наприкінці III тис. до н. е.: тут знайдено залишки поселень трипільської культури, матеріали археологічних культур доби міді — бронзи, виявлено поселення зарубинецької культури (кін. 3 ст. до н. е. — 2 ст. н. е.).

Замкова гора віддавна слугувала місцем зведення городищ і замків. За легендою про заснування Києва, на Замковій горі оселився молодший брат Кия Хорив, від якого вона здобула назву Хоревиця. Наприкінці XIV століття, коли, з метою більш ефективного захисту Києва від військ Золотої Орди, князем Володимиром Ольгердовичем на Замковій горі був зведений Київський замок із великою кількістю адміністративних, житлових споруд, трьома православними церквами і костюлом, гору стали називати Замковою. У монетному дворі на території фортеці карбувалася перша українська монета. Замок вперше згадується у літописах 1416 як неприступний для військ правителя Золотої Орди Едигея. Тут була резиденція і наступних київських князів. Замок був сполучений з Подолом і Щекавицею Воєводською брамою, з Верхнім містом — Драбською (Солдатською) брамою поблизу гори Дитинка (з'єднувалася з нею за допомогою перекидного містка). У 1482 році замок був зруйнований військами кримського хана Гірея, потім двічі відбудовувався і остаточно знищений у 1651 році повсталими козаками. В 1-й половині XVII століття на Замковій горі розташувалася резиденція київського воєводи Адама Кисіля, від якого ця місцевість здобула нову назву — Киселівка. Згодом Замкова гора використовувалася переважно під сільськогосподарські потреби, в 1816 році тут влаштоване цивільне кладовище, а в 1822 році (за іншими даними — у 1840, 1854 роках) — цвинтар Флорівського монастиря, що зумовило народження ще однієї назви цієї гори — Флорівська (Фролівська). У 1935 році кладовище було ліквідовано, а наприкінці 1943 року — облаштовано секретну радіостанцію. З 1972 року Замкова гора перебуває у складі парку-музею

«Стародавній Київ» і оголошена археологічним заповідником. Від Замкової гори починаються Фролівські вулиця і провулок та Хорива вулиця.

Глибочиця - річка відома з часів Київської Русі, починалася в одному з відрогів Кмитова яру (біля сучасних Лермонтовської вулиці та Криловського провулку), протікала по території сучасної Глибочицької вулиці, між вулицями Верхній і Нижній Вал, була правою притокою р. Почайни. Біля Житнього ринку до неї впадав струмок Киянка, що витікав з місцевості Кожум'яки. Первісне Глибочиця мала густу мережу прилеглих до неї струмків та ярів, значна частина яких збереглася донині: ліворуч — Вовчий, Кмитів, Чмелів і Чорний яри, праворуч — Косогірний (вздовж Косогірного провулку) і Вознесенський (вздовж Петрівської вулиці) яри та урочище Кожум'яки. Згадувалася також як р. Кудрявець і Биківщина. По нижній (рівнинній) течії Глибочиця до кінця XVIII століття проходила північна межа Подола, вздовж неї пролягав оборонний вал. На межі XVIII—XIX століть русло нижньої течії Глибочиці було випрямлено та оточено валом для захисту довколишньої забудови від повені (звідси — назви вулиць Верхній і Нижній Вал). В цей час з'явилася нова назва — «Канава», оскільки сюди потрапляли відходи гончарного, шкіряного та інших виробництв.

Подільська частина канави в середині 1830 років була розчищена, вирівняна та обсаджена деревами, утворивши краший в місті Подільський бульвар, або як тоді говорили, «Бульвар на канаві». Із розвитком у місті виробництва та ущільненням житлової забудови, канава перетворилася в стік нечистот із заводів та міщанських садиб. «Почти в самом центре Киево-Подола,- писала в 1867 році газета «Киевлянин»,- во всю ширину его, от горы и до Днепра проходит канава и, служа стоком нечистот, а под мостиками - общественным ватерклозетом, распространяет на всем своем течении едва ли способствующие общественному здоровью газы. Не знаю, как прежде было дело, но только многие жители Киево-Подола помнят, что надканальные бульвары в не очень далекое время служили любимым местом для гуляний подолян и подолянок с семьями».

Подільську ділянку канави в 1871-1875 роках сховали в підземну трубу, а Глибочицьку частину закрили вже у радянський час. Коли у середині 1970 років біля Житнього базару велися масштабні будівельні роботи і глибочицьку трубу відкрили, кияни ходили дивитися на заховану в неї річку. Але дивитися не було на що: труба була, а річка зникла.

Використана література

1. Друг О. Вулицями старого Києва /О. Друг. – Львів: Світ, 2013 .
2. Малаков Д.В. Прибуткові будинки Києва. – Київ: Кий, 2009.
3. Петров С.С . Київ. Погляд крізь століття. – К.: „ВПК ”Експрес-Поліграф”, 2010.
4. Друг О.М., Малаков Д.В. Особняки Києва. – К.: Кий, 2004.
5. Малаков Д.В. Між Бульваром і Кудрявцем. – К.: Либідь, 2015.
6. Ковалинський В.В. Меценати Києва. – К.: Кий, 1998.